

Iceland
Liechtenstein
Norway grants

Vides aizsardzības un
reģionālās attīstības
ministrija

AGDER
fylkeskommune

A Member
of JA Worldwide

Iceland
Liechtenstein
Norway grants

AGDER
fylkeskommune

A Member
of JA Worldwide

INTEREŠU IZGLĪTĪBAS PROGRAMMAS

Es -
uzņēmējs!

PIRMSSKOLA

1. PROGRAMMA
1. LĪMENIS

1.-4. KLASE

2. PROGRAMMA
2. LĪMENIS

5.-9. KLASE

3. PROGRAMMA
3. LĪMENIS

10.-12. KLASE

4. PROGRAMMA
4. LĪMENIS

ES – UZŅĒMĒJS!

Interesu izglītības programma uzņēmējdarbības jomā

10.-12. KLASE

4. PROGRAMMA | 4. LĪMENIS

Pasūtītājs: Latgales plānošanas reģions

www.lpr.gov.lv

Programmas izstrādātājs: biedrība "Junior Achievement Latvia"

Programmas autors: Bc. oec. Marta Buša, Junior Achievement Latvia

Programmas līdzautors: Mg. paed., mg. oec. Inga Bolmane, Junior Achievement Latvia

Programma izstrādāta Eiropas Ekonomikas zonas finanšu instrumenta 2014.-2021. gada perioda programmas "Vietējā attīstība, nabadzības mazināšana un kultūras sadarbība" atbalstītā projekta "Uzņēmējdarbības atbalsta pasākumi Latgales plānošanas reģionā" ietvaros. Strādājam kopā **konkurētspējīgai** Eiropai!

Programmas lietošanas gadījumā un atspoguļojot publicitātē, lietot atsauksmi par pasūtītāju un finansētāju. Jebkuri pārpublicējumi ir iespējami tikai ar Pasūtītāja rakstisku atļauju.

Visas autortiesības pieder Latgales plānošanas reģionam.

Eiropas Ekonomikas zonas finanšu instrumenta 2014.- 2021. gada perioda programmas "Vietējā attīstība, nabadzības mazināšana un kultūras sadarbība" atbalstītais projekts "Uzņēmējdarbības atbalsta pasākumi Latgales plānošanas reģionā". Strādājam kopā **konkurētspējīgai** Eiropai!

SATURS

Priekšvārds.....	4
Ievads.....	5
Programmas satura aktualitāte un nepieciešamības pamatojums.....	5
Programmas mērķis un uzdevumi.....	5
Programmas īstenošanas laiks un apjoms.....	6
Programmas īstenošanas forma.....	6
Mērķauditorija	6
Programmas saturs.....	7
Ieteicamās darba metodes, paņēmieni, formas	7
Programmas tematiskais plāns.....	8
Resursu nodrošinājums	10
Plānotie rezultāti	13
Sasniedzamie rezultāti un to sasaiste ar valsts vispārējās vidējās izglītības standartu un tur noteiktajām attīstāmajām caurviju prasmēm	13
Atgriezeniskā saite un programmas īstenošanas izvērtējums.....	15
Literatūras saraksts/izmantotie informācijas avoti programmas izstrādei	16

PRIEKŠVārds

Interesešu izglītības programmas “Es – uzņēmējs!” ir 2022.-2023. gadā izstrādātas 4 **atsevišķas** interesešu izglītības programmas uzņēmējdarbības jomā:

- pirmsskolas izglītības iestāžu audzēkņiem (4-6 gadi) – **1. līmenis**;
- sākumskolas izglītības iestāžu audzēkņiem (1. - 4. klase) – **2. līmenis**;
- pamatskolas izglītības iestāžu audzēkņiem (5. - 9. klase) – **3. līmenis**;
- vispārējās vidējās vai profesionālās izglītības iestāžu audzēkņiem (10.– 12. klase vai vecumam pielīdzināms profesionālās izglītības kurss) – **4. līmenis**.

Visu 4 programmu principi:

- Mācos darot!
- Mācos kopā!
- Mācos mācīties!
- Mācos būt!

Programmu vienojošā pieeja ir uzņēmējdarbības kompetences attīstīšana šīs kompetences plašākajā nozīmē – cilvēku spējas aktīvi piedalīties sabiedrībā, pilnvērtīgi dzīvot un strādāt un īstenot iniciatīvas, radīt vērtību gan privātajā, gan valsts, gan citos sektoros vai jebkurā kombinācijā¹. Tātad vispārēja personības attīstība - mācīšanās domāt, analizēt, risināt; attieksmes pret darbu, vidi, cilvēkiem veidošana; mācīšanās mācīties un pašvadīta mācīšanās mūža garumā; proaktivitāte un izziņas procesa veicināšana iespēju identificēšanai un realizēšanai, lai mācību laikā iegūto izglītojamie spētu pārnest reālajā dzīvē neatkarīgi no nākotnes karjeras mērķa – būt darba devējam vai darba ņēmējam.

Katrai klašu/vecuma grupai ir norādīts **apgūves līmenis**, kas raksturo arī nodarbību sarežģītības pakāpi (1 – viszemākā, 4 - visaugstākā). Klašu/vecuma posmu sadalījums līmeņos ir provizorisks.

1. un 2. līmenis vairāk fokusēts uz finanšu pratības attīstīšanu, ekonomikas pamatjautājumiem, kas būtiski ne tikai tiem skolēniem, kuri padziļināti interesējas par uzņēmējdarbību, bet arī jebkuram sabiedrības loceklim. Savukārt **3. un 4. līmeņa saturs** ir veidots, balstoties uz uzņēmējdarbības pamatelementiem, – ideju, komandu un finansēm.

Programmu saturs ir ērti **integrējams** starp 1. un 2. līmeni un 3. un 4. līmeni, kas nozīmē, ka iespējamas variācijas starp šiem līmeņiem. Dažkārt klašu/vecuma grupa var neatbilst skolēna priekšzināšanu līmenim, tādēļ pedagogiem ieteicams izvērtēt izglītojamā iegūtās priekšzināšanas, balstoties uz katra līmeņa sasniedzamajiem rezultātiem.

Iepriekšējā līmeņa apgūšana nav obligāts priekšnosacījums katra nākamā līmeņa apgūšanai.

Izglītības iestāde var izlemt, kuru/kuras no 4 interesešu izglītības programmām “Es – uzņēmējs!” vēlas **īstenot**.

Programmu struktūra veidota balstoties uz: VISC metodiskajiem ieteikumiem interesešu izglītības programmu pilnveidei.²

¹ Eiropas Komisija, Uzņēmējdarbības kompetences ietvarstruktūra

² VISC, VISC metodiskie ieteikumi interesešu izglītības programmu pilnveidei, https://registri.visc.gov.lv/intizglitiba/dokumenti/metmat/ieteikumi_int_izgl_programmas_iz_veidei.pdf

IEVADS

Programmas satura aktualitāte un nepieciešamības pamatojums

Latgales Plānošanas reģions (LPR) Eiropas Ekonomikas zonas finanšu instrumenta 2014.- 2021. gada perioda programmas “Vietējā attīstība, nabadzības mazināšana un kultūras sadarbība” atbalstītā projekta “Uzņēmējdarbības atbalsta pasākumi Latgales Plānošanas reģionā” ietvaros nodarbinātības veicināšanas un konkurētspējas palielināšanas nolūkā plāno ieviest reģionam specifisku risinājumu – interešu izglītības programmas uzņēmējdarbības jomā.

Uzņēmējdarbības izglītības stiprināšana bērnu un jauniešu vidū pozitīvi ietekmēs uzņēmējdarbības vides dinamiku reģiona ekonomikā. Uzņēmējspēju attīstīšanai ir būtiska loma ne tikai jaunu uzņēmumu radīšanā, bet arī nodarbinātībā un citos sociālekonomiskos un ar finanšu pārvaldību saistītos procesos, ar kuriem saskaras ikviens sabiedrības loceklis.

Saskaņā ar Eiropas Komisijas Uzņēmējdarbības ietvarstruktūru (*EntreComp*)³, uzņēmējdarbības izglītībā būtiska loma ir praktiskajai pieredzei un iespējai teorētiskās zināšanas pielietot un pārbaudīt praktiskā darbībā. “Es-uzņēmējs!” 10.-12. klases izglītības posmā saturs veidots, balstoties jaunu zināšanu apgūvē un prasmju pielietošanā, praktiski darbojoties gan individuālajos, gan grupu darbos, personīgi nozīmīgās situācijās.

Nodarbību saturs balstās vairākos veiksmīgas uzņēmējdarbības priekšnosacījumos: uzņēmējs kā personība – līderis, veiksmīgs darbs komandā un produkts, pēc kura tirgū ir pieprasījums.

Nodarbību saturs veicina skolēnu ieradumu mācīties un strādāt iedziļinoties (piem., produkta radīšana, balstoties uz lietotāju izpēti, savu

stipro pušu noteikšana, ilgtspējas principu ievērošana) un attīsta prasmi “mācīties” (piem., mācīšanās sasniegumu modelēšana, mācīšanās no pieredzes, lietotāju pieredzes apzināšana)

Programmas mērķis un uzdevumi

Programmas īstenošanas mērķis.

Uzņēmējdarbības veikšanai un finansiālās labklājības sasniegšanai nepieciešamo kompetenču attīstīšana.

Programmas īstenošanas uzdevumi (10. – 12. klase).

1. Veicināt spēju noteikt savas stiprās puses, attīstītās un attīstāmās kompetences, zināšanas, prasmes un pieredzes uzņēmējdarbības veikšanai un savu karjeras mērķu sasniegšanai.
2. Veicināt uzņēmējdarbības veikšanai nepieciešamo kompetenču, zināšanu un prasmju attīstību un to mērķtiecīgu izmantošanu.
3. Veicināt proaktīvu uzvedību sevis pilnveidošanai un pašrealizācijai.
4. Rosināt attieksmju un ieradumu veidošanu, kas ir nepieciešamas nākotnes finansiālās un personīgās labklājības nodrošināšanai.
5. Pilnveidot spēju plānot un organizēt savu individuālo darbu un darbu komandā.
6. Veicināt skolēna prasmi konstruktīvi diskutēt un piedāvāt risinājumus problēmsituāciju risināšanai.
7. Radīt iespēju skolēniem iepazīt un izprast rīcības modeļus dažādos ar uzņēmējdarbību saistītos procesos.
8. Pilnveidot skolēnu prasmi cieņpilnai komunikācijai (mutiska, rakstiska, neverbāla) un veidot izpratni par ētiskas rīcības nozīmīgumu gan uzņēmējdarbības vidē, gan savu individuālo karjeras mērķu sasniegšanā.
9. Veicināt ilgtspējīgu domāšanu savu individuālo un uzņēmuma mērķu sasniegšanai.

³ [Bacigalupo, M., Kampylis, P., Punie, Y., Van den Brande, G. \(2016\). EntreComp: The Entrepreneurship Competence Framework. Luxembourg: Publication Office of the European Union; EUR 27939 EN; doi:10.2791/593884](#)

Programmas īstenošanas laiks un apjoms

Programma tiek īstenota viena mācību gada laikā, kura ietvaros tiek organizētas **20 nodarbības**. Vienas nodarbības ilgums ir 40 minūtes vai atbilstoši izglītības iestādē noteiktajam.

Interēšu izglītības nodarbību vadītājs var pieņemt lēmumu organizēt 2 vai vairāk nodarbības pēc kārtas, tādējādi saīsinot programmas ilgumu līdz vienam mācību pusgadam.

4. līmeņa programmā ir iekļautas 3 tēmas. Katrai tēmai atvēlot daļu no kopējā nodarbību skaita (skat. Programmas tematiskais plāns). Ieteicamo nodarbību skaits ir norādīts aptuvenus, lai pedagogam būtu iespēja pielāgot satura apgūšanai nepieciešamo laiku grupas individuālajām vajadzībām

Programmas īstenošanas forma

Programmas **īstenošanas forma** ir pulciņš jeb 20 nodarbību cikls.

Mācību saturs visā programmā ir savstarpēji saistīts un paredzēts apgūt vēlams nemainīgai izglītojamo grupai (skat. sadaļā [“Programmas tematiskais plāns”](#)). Lai sasniegtu plānotos rezultātus, izglītojamajiem ir ieteicams piedalīties **visās nodarbībās**.

Ieteicams, lai katra līmeņa programmas apguves noslēgumā izglītojamais saņem Atzinības rakstu par paveikto darbu.

Mācību satura īstenošanā izmanto klātienē nodarbību mācību formu (vai nepieciešamības gadījumā attālināti), kurā veido ciešu pedagoga un izglītojamo mijiedarbību programmas apguvei (saruna, jautājumu uzdošana/atbildēšana, diskusija, dalīšanās pieredzē.

Ieteicams dažādu mācību formu pielietojums - mācību ekskursijas, dalība “Ēnu dienā”, vieslektoru lekcijas, dalība tematiskos pasākumos u.c.

Mērķauditorija

Interēšu izglītības programmas “Es – uzņēmējs!” 4. līmeņa programmas **mērķauditorija ir 10. - 12. klašu skolēni un tā paša vecuma posma vidējās profesionālās izglītības izglītojamie**, kuri:

- vispārējā vidējā izglītībā apgūst kursu “Uzņēmējdarbības pamati” vai “Uzņēmējdarbības pamati – SMU veidošana”;
- vispārējā vidējā izglītībā apgūst kursus “Dizains un tehnoloģijas I” un “Dizains un tehnoloģijas II”;
- veido vai plāno veidot savu Skolēnu mācību uzņēmumu;
- apsver iespēju uzsākt savu uzņēmējdarbību;
- vēlas iegūt vairāk informācijas, zināšanu, lai izsvērtu savu vēlmi nodarboties ar uzņēmējdarbību;
- paplašināt savu redzesloku un iegūt padziļinātu izpratni par uzņēmējdarbības procesiem;
- vēlas attīstīt sevi uzņēmīgumu un spēju dažādu jomu idejas pārvērst darbībā, radot pievienoto vērtību.

Izglītojamo grupa var sastāvēt no viena vai dažāda vecuma (atbilstoši 10. - 12. klases vecuma grupai) jauniešiem. **Optimālais grupas lielums** ir 10 - 20 izglītojamie. Ja pieprasījums ir lielāks, ieteicams organizēt vairākas grupas, nevis palielināt izglītojamo skaitu grupā.

PROGRAMMAS SATURS

Ieteicamās darba metodes, paņēmieni, formas

Nodarbības vada vispārējās, profesionālās vai interešu izglītības **pedagogs vai nozares speciālists**. Pedagoģa kvalifikācijas atbilstību nodarbību vadīšanai izvērtē katras izglītības iestādes vadītājs individuāli, saskaņā ar spēkā esošiem normatīvajiem aktiem.

Galvenais fokuss ir uzņēmējdarbībai nepieciešamo zināšanu, prasmju un kompetenču attīstīšana, programmas saturā iekļaujot tādas tēmas kā darbs komandā, līderība, produkta virzīšana u.c. (skatīt ["Programmas tematiskais plāns"](#)).

Iepriekšējo līmeņu programmu apgūšana nav priekšnosacījums nākamā līmeņa programmas apgūšanai, taču dažkārt klašu/vecuma grupa var neatbilst skolēna priekšzināšanu līmenim un arī formālajā izglītībā iegūtās zināšanas un attīstītas kompetences var atšķirties, tādēļ pirms 4. līmeņa apgūšanas pedagogiem ieteicams izvērtēt izglītojamā iegūtās priekšzināšanas, balstoties uz 3. līmeņa sasniedzamajiem rezultātiem.

3. un 4. programmas līmeņos saturs ir ērti integrējams savā starpā. Piemēram, **ja nav novērojama lielākā daļa ieteicamo priekšzināšanu (vismaz 2/3)**, 3. līmeņa programmu pilnībā apgūst 10. - 12. klases izglītības posmā. **Ja priekšzināšanas nedaudz atšķiras** no iepriekšējā līmeņa sasniedzamajiem rezultātiem (ne vairāk kā 1/3), nodarbību plāno, 4. līmeņa saturu daļēji aizstājot ar 3. līmeņa programmā ieteicamo saturu un metodēm.

Programmas pieejas akcents ir “klase kā mācīšanās kopiena”. Eiropas Uzņēmējdarbības kompetenču ietvarstruktūrā (*EntreComp*)⁴ tā ir atzīta

par vienu no ieteicamajām metodēm uzņēmējdarbības izglītībā. Metode paredz veidot ciešas, uzticībā un sadarbībā balstītas attiecības grupā, kopīgu mācību mērķu noteikšanu, kopīgu mācību darba plānošanu, kolektīvās mācīšanās aktivitātes.

Nodarbībās, atbilstoši mācību uzdevumiem un sasniedzamajiem rezultātiem, paredzēts izmantot gan **aktīvās** (diskusijas, grupu darbs, praktiskie darbi u.c.), gan **pasīvās** (stāstījums, izmantojot vizuālās uzskates līdzekļus, video demonstrēšana). Lai mācību process būtu efektīvs un visā programmas apguves laikā tiktu uzturēta saikne ar reālām situācijām, nepieciešama mijiedarbība starp teorētiskās informācijas apgūšanu un pasīvām mācību metodēm un praktisku darbošanos, viedokļu apmaiņu, pieredzes stāstiem u.tml. **Detalizēts ieteicamo metožu apraksts pieejams interešu izglītības programmu “Es-uzņēmējs!” rokasgrāmatā nodarbību vadītājiem.**

Programmā iekļautās tēmas un ieteicamās metodes iekļaujamās gan formālajā izglītībā – vispārējās vidējās izglītības posmā sociālajā un pilsoniskajā un tehnoloģiju mācību jomā (atsauces uz mācību satura atbilstību valsts vispārējās izglītības standartam skatīt [“Sasniedzamie rezultāti”](#)), gan neformālajā izglītībā.

Ieteicams pielāgot **telpas izkārtojumu**. Galdu un krēslu izkārtojumu organizēt tā, lai būtu ērti strādāt grupās, dalīties viedokļos un veidotos brīva atmosfēra.

Lai novērtētu izglītojamo sasniegto, pēc katras mācību tēmas ieteicams veikt pašvērtējumu iegūto zināšanu un attīstīto kompetenču atbilstībai sasniedzamajam rezultātam. Ieteikumus metožu izvēlei skatīt “Es-uzņēmējs!” nodarbības vadītāju rokasgrāmatā sadaļā “Papildu metodes”.

⁴ [Bacigalupo, M., Weikert García, L., Mansoori, Y., O’Keeffe, W. EntreComp Playbook. Entrepreneurial learning beyond the classroom. EUR 30245 EN, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2020, ISBN 978-92-76-19416-3, doi:10.2760/77835, JRC120487](#)

Programmas tematiskais plāns

Tēma un nodarbība	Nodarbību satura izklāsts īsumā	Ieteicamais aptuvenais nodarbību skaits	Kopējais stundu skaits tēmā
DARBS KOMANDĀ			
PAZĪT VIENAM OTRU	- Nodarbības vadītājs organizē iepazīšanās/saliedēšanās aktivitāti ("ledus laušanas" spēle). - Kopīga komandas iepazīšanās aktivitāte "Iepazīsti savu komandu". - Mācīšanās sasniegumu modelēšana (izvirzot savu mācīšanās mērķi/-us un nosakot pārbaudāmu rezultātu) - darba lapa "Mācīšanās sasniegumu modelēšana". - Iepazīšanās ar programmas plānu un "Mācīšanās dienasgrāmatas" veidošana.	1 (teorētiski un praktiski)	7
KAS MAN PADODAS UN PIE KĀ MAN VĒL JĀPIESTRĀDĀ?	- Savu un citu stipro pušu atpazīšana. - Spēle "Bingo". - Darba lapa "Zināt savas stiprās puses". - Vājo pušu un "klupšanas akmeņu" atpazīšana. "Pitch" prezentācijas par sevi veidošana (papildu). - Vizītkartes izveide (drukātā vai publicēšanai soc. tīklos) (papildu). - Sev atbilstošas mācīšanās tehnikas/paņēmienu izvēle (papildu).	2 (teorētiski un praktiski)	
LĪDERĪBA	- Spēle "Līderības viktorīna". - Stāstījums "Kas ir līderība un kāds ir līderis". - Tests "Vai man piemīt līderība" (vai jebkurš cits tests līderības iezīmju atpazīšanai). - Stāstījums un vizualizācija "Līderība stili". - Tests "Kāds ir mans līderības stils?". - Situācijas analīze - līderības stila izvēle.	2 (teorētiski un praktiski)	
KOMUNIKĀCIJA.	- Spēle, kas atklāj efektīvas komunikācijas nozīmību. - Diskusija "Kāpēc dažkārt ir grūti saprasties?". - Stāstījums un vizualizācija par dažādiem komunikācijas stiliem. - Stāstījums, vizualizācija un diskusija par konfliktu risināšanu.	1 (teorētiski un praktiski)	
PĀRLIECINĀŠANA UN VIENOŠANĀS	- Stāstījums par jēdzieniem "pārliecināšana" un "vienošanās". - Situāciju analīze. - Pārliecināšanas negatīvā ietekme	1 (teorētiski un praktiski)	

	• Padomi, lai pārliecinātu un vienotos. • Lomu spēle.		
PRODUKTA VIRZĪŠANA			
KĀ SAPRAST, KAS IR MANS KLIENTS	• Stāstījums par metodi "Dizaina domāšana", video demonstrēšana. • Potenciālā klienta izpēte - "kāpēc?" un "kā?". • Metodes - "Arēnas vingrinājums" un "Intervija".	1 (teorētiski un praktiski)	5
ZINĀT SAVU KLIENTU	• Uz patērētāju (lietotāju) orientētas pieejas ideju ģenerēšanā pielietošana produkta virzīšanas stratēģijas izstrādē. • Patērētāja profila veidošana. • Metodes - "Datu detektīvs", "Autoetnogrāfija".	2 (teorētiski un praktiski)	
VĒRTĪBAS POZICIONĒŠANAS	• Stāstījums un diskusija - Ko "pērk" klients? • A. Ostervaldera teorija "Vērtības piedāvājums". • Piemēri vērtības piedāvājuma pozicionēšanai. • Praktiskais darbs vērtības piedāvājuma pozicionēšana - darba lapa "Vērtības piedāvājums".	2 (teorētiski un praktiski)	
ILGTSPĒJAS PRINCIPI UN RISINĀJUMI			
ILGTSPĒJAS PRINCIPI	• Nodarbības vadītājs izmanto metodes "stāstījums" un "vizualizācija", lai skaidrotu jēdzienu "ilgtspēja". • Metodes "Jigisaw" izmantošana 17 ANO ilgtspējas mērķu izpētē.	3 (teorētiski un praktiski)	5
ILGTSPĒJĪGI RISINĀJUMI UZŅĒMĒJDARBĪBĀ	• Pielieto metodes "stāstījums" un "diskusija" ilgtspējīgas uzņēmējdarbības temata izpētē. • Skolēna lasa uzņēmēju pieredzes stāstus par ilgtspējas principu ieviešanu savos uzņēmumos. • Pielietojot metodi "Jigisaw", skolēni, strādājot grupās, sagatavo prezentācijas par to, kā ievērot ilgtspējas principus uzņēmējdarbībā.	2 (teorētiski un praktiski)	
KOPSAVILKUMS			
UZŅĒMĒJDARBĪBAS IZLAUŠANĀS SPĒLE	• Skolēni spēlē "Uzņēmējdarbības izlaušanās spēle". • Pēc spēles analizē grupas/komandas darbu.	2 (teorētiski un praktiski)	3
PROGRAMMAS NOSLĒGUMS UN PAŠVĒRTĒJUMS	• Mācīšanās sasniegumu novērtēšana. • Atzinības rakstu pasniegšana.	1 (teorētiski un praktiski)	
KOPĀ			20

Tabula Nr. 1

Resursu nodrošinājums

Cilvēkresursi, nodarbības vadītāja kvalifikācija

Interesu izglītības nodarbības “Es – uzņēmējs!” var organizēt gan vispārējās, gan interešu izglītības iestādes, kā arī institūcijas, kas ir tiesīgas nodarboties ar izglītojošo darbību.

Programmas nodarbības vada 1 vispārējās, profesionālās vai interešu izglītības **pedagogs, kura kvalifikācija ir atbilstoša spēkā esošajām prasībām LR MK Noteikumos**. Pedagoģa kvalifikācijas atbilstību nodarbību vadīšanai saskaņā ar LR MK Noteikumiem izvērtē katras izglītības iestādes, kura īsteno programmu, vadītājs individuāli. Papildu ieteicams piesaistīt pedagoga palīgu, kurš, asistējot pedagogam, sniedz atbalstu izglītojamajiem.

Darba samaksas apmēru un izmaksas kārtību pedagogam nosaka atbildīgā iestāde, saskaņā ar pedagoga darba samaksas noteikto finansēšanas kārtību valstī un/vai nosacījumiem, kas darbojas programmu ieviešanas institūcijās.

Telpas

Visu nodarbību īstenošanai nepieciešama **telpa** (klase) ar galdu un krēslu katram izglītojamam. Ieteicams pielāgot **telpas izkārtojumu**. Galdu un krēslu izkārtojumu organizēt tā, lai galvenokārt būtu ērti strādāt grupās, dalīties viedokļos un veidotos brīva atmosfēra.

Izglītības programmas materiālais nodrošinājums, materiāli, tehniskie līdzekļi, iekārtas un aprīkojums, uzskates materiāli, mācību literatūra

Katrai nodarbības nepieciešamais **mācību līdzekļu saraksts ir pievienots interešu izglītības programmu “Es-uzņēmējs!” rokasgrāmatā** nodarbību vadītājiem, kā arī šajā dokumentā, Tabulā Nr. 2.

Visi rokasgrāmatā iekļautie mācību līdzekļi ir **digitāli**, tādēļ nepieciešams nodrošināt iekārtas un aprīkojumu to daudzkrāsu drukāšanai (darba lapas, kartīšu komplekti) vai demonstrēšanai (video, attēli un citi uzskates materiāli). Iekārtām, kas tiks izmantotas uzskates materiālu demonstrēšanai nepieciešams interneta pieslēgums. Papildu, drukāto materiālu lietošanai ilgtermiņā un izmaksu samazināšanas nolūkos, daudzkreiz lietojamus izdales materiālus (piem., kartīšu komplektus), ieteicams ielaminēt.

Papildu norādīti mācību līdzekļi, kurus jānodrošina izglītības iestādei. t.sk. aprīkojums.

Nepieciešamais aprīkojums, uzskates materiāli u.c. uzskaitīti tabulā Nr. 2.

Tēma un nodarbība	Nepieciešamie mācību līdzekļi (iekļauti rokasgrāmatā)	Rokasgrāmatā neiekļautie mācību līdzekļi (nepieciešamais aprīkojums, materiāli u.c., kas papildu nodrošināms izglītības iestādē)
DARBS KOMANDĀ		
PAZĪT VIENAM OTRU	Darba lapa “Mācīšanās sasniegumu modelēšana”.	Resursi iepazīšanās aktivitātei.

	- Darba lapa "Mācīšanās dienasgrāmata". - Materiāls demonstrēšanai "Iepazīsti savu komandu"	Tāfele un rakstāmpiederumi.
KAS MAN PADODAS UN PIE KĀ MAN VĒL JĀPIESTRĀDĀ?	- Darba lapa "Bingo". - Darba lapa "Zināt savas stiprās puses". - Materiāls demonstrēšanai "Stiprās puses un "klupšanas akmeņi". - Materiāls demonstrēšanai "Mācīšanās paņēmieni".	- Tāfele un rakstāmpiederumi. - Ierīces video un/vai attēlu demonstrēšanai. - Krāsainais printeris
LĪDERĪBA	- Darba lapa "Vai man piemīt līderība" (vai jebkurš cits tests līderības iezīmju atpazīšanai). - Darba lapa "Kāds ir mans līderības stils". - Materiāls demonstrēšanai "Līderības stili". - Materiāls demonstrēšanai "Līderība". - Materiāls demonstrēšanai "Līderības viktorīna". - Materiāls demonstrēšanai "8 pamatīpašības, kas raksturo līderi (H.Mintcberga)". - Testa "Vai man piemīt līderība?" rezultātu skaidrojums	- Tāfele un rakstāmpiederumi. - Ierīces video un/vai attēlu demonstrēšanai. - Krāsainais printeris.
KOMUNIKĀCIJA.	- Video, Jaunatnes Starptautisko programmu aģentūra, "Attīsti savas komunikācijas un prezentācijas prasmes". - Darba lapa "Konflikta risinājums". - Materiāls demonstrēšanai "Ieteikumi konflikta situācijās". - Materiāls demonstrēšanai "Kā būt labam klausītājam".	- Ierīces video un/vai attēlu demonstrēšanai. - Krāsainais printeris.
PĀRLIECINĀŠANA UN VIENOŠANĀS	- Materiāls demonstrēšanai "Padomi, lai pārliecinātu un vienos". - Materiāls demonstrēšanai "Ieteikumi diskusijām".	Ierīces video un/vai attēlu demonstrēšanai.
PRODUKTA VIRZĪŠANA		
KĀ SAPRAST, KAS IR MANS KLIENTS	- Darba lapa "Mans klients". - Video, IT Izglītības fonds, "Start it, Dizaina domāšana - kas tas ir un kā to pielietot?". - Materiāls "Lietotāju loterija".	- Ierīces video un/vai attēlu demonstrēšanai. - Krāsainais printeris. - Laminēšanas iekārta (ieteicams).

ZINĀT SAVU KLIENTU	• Video, TedxBerlin, Kristen Berman, Don't Listen to your customers. • Video, Strategyzer's Value Proposition Canvas Explained. • Darba lapa "Patērētāja profils".	• Ierīces video un/vai attēlu demonstrēšanai. • Krāsainais printeris.
VĒRTĪBAS POZICIONĒŠANAS	• Piemēri "Zoom.us un Airbnb.com" • Darba lapa "Vērtības piedāvājums". • Video, Strategyzer's Value Proposition Canvas Explained.	• Ierīces video un/vai attēlu demonstrēšanai • Pieeja datoram/viedierīcēm ar interneta pieslēgumu. • Krāsainais printeris.
ILGTSPĒJAS PRINCIPI UN RISINĀJUMI		
ILGTSPĒJAS PRINCIPI	• Tiešsasites resurss, UNESCO LNK, Laiks ilgtspējaīgas attīstības mērķiem, Metodes, pieejas, temati un idejas. • Video, "Worlds Largest Lesson - Emma Watson Introduction, Global Goals". • Tiešsasites resurss, 17 ANO Ilgtspējīgas attīstības mērķi.	• Ierīces video un/vai attēlu demonstrēšanai. • Daudzi viena veida resursi (akmentiņi, uzlīmes u.tml.). • Pieeja datoram/viedierīcēm ar interneta pieslēgumu.
ILGTSPĒJĪGI RISINĀJUMI UZŅĒMĒJDARBĪBĀ	• Swedbank rokasgrāmatā uzņēmējiem "Soli pa solim ilgtspējas virzienā" (50-57 lpp.). • SIA "Plūkt" video stāsts. • Latvijas Sociālās uzņēmējdarbības asociācijas video 1. metode: Problēmu koks, TOOL 1: Problem tree". • Darba lapa "Problēmu koks".	• Ierīces video un/vai attēlu demonstrēšanai. • A5-A4 balts papīrs. • Krāsainais printeris.
KOPSAVILKUMS		
UZŅĒMĒJDARBĪBAS IZLAUŠANĀS SPĒLE	• Darba lapu komplekts "Uzņēmējdarbības izlaušanās spēle".	• Krāsainais printeris.
PROGRAMMAS NOSLĒGUMS UN PAŠVĒRTĒJUMS	• "Atzinības raksts".	• Krāsainais printeris.

Tabula Nr. 2

PLĀNOTIE REZULTĀTI

Sasniedzamie rezultāti un to sasaiste ar valsts vispārējās vidējās izglītības standartu un tur noteiktajām attīstāmajām caurviju prasmēm

Izmantotie saīsinājumi:

- LR vispārējās vidējās izglītības standarts – 2019. gada 3. septembra MK Noteikumi Nr. 416 "Noteikumi par valsts vispārējās vidējās izglītības standartu un vispārējās vidējās izglītības programmu paraugiem.
- Sasniedzamo rezultātu apzīmējumi no LR pamatzglītības standarta – S.O.1.1., T.A.1.4.2. utt.;
 - burti "S" vai "T" - atsauce uz mācību jomu - "S" "Sociālā un pilsoniskā mācību joma" vai "T" tehnoloģiju mācību joma;
 - burti "O" vai "A" – atsauce uz apguves līmeni - optimālais ("O") vai augstākais ("A") apguves līmenis;
 - pirmais skaitlis apzīmē "Lielo ideju", uz kuru attiecināms sasniedzamais rezultāts;
 - otrais skaitlis apzīmē sasniedzamā rezultāta kārtas numuru.

Piemēram, S.O.1.1. – sasniedzamais rezultāts optimālā apguves līmenī sociālajā un pilsoniskajā mācību jomā, Lielā ideja Nr.1. – "Indivīds apzinās sevi kā daļu no sabiedrības – sadarbojoties var izdarīt vairāk un efektīvāk, kopīgi ir iespējams ietekmēt procesus."

Tēma un nodarbība	Ieteicamie sasniedzamie rezultāti	Attīstāmas caurviju prasmes
DARBS KOMANDĀ		
PAZĪT VIENAM OTRU	- Nodarbību grupas dalībnieku iepazīšanās un saliedēšanās. - Izglītojamais nosauc savus talantus, stiprās puses un to, kas jāattīsta. Analizē savu piemērotību dažādiem pienākumiem uzņēmējdarbībā. - Novērtē, vai personība atbilst līdera raksturojumam. - Demonstrē prasmi diskutēt, izmantojot faktus, izteikt un saņemt konstruktīvu kritiku.	- Jaunrade un uzņēmējspēja. - Pilsoniskā līdzdalība. - Pašvadīta mācīšanās. - Kritiskā domāšana un problēmrisināšana. - Sadarbība.
KAS MAN PADODAS UN PIE KĀ MAN VĒL JĀPIESTRĀDĀ?		
LĪDERĪBA		
KOMUNIKĀCIJA.		
PĀRLIECINĀŠANA UN VIENOŠANĀS		
LR vidējās izglītības standartā noteiktie sasniedzamie rezultāti, kas daļēji attiecināmi programmas nodarbību saturu:		

- Pamatojoties uz paša veidoto savas personības raksturojumu, vērtē savas stiprās un vājās puses, izvirza dzīves mērķus un darbojas, lai prognozētu, patstāvīgi pieņemtu atbildīgus un izvērtus lēmumus par savu nākotnes darbības jomu (karjeru), ņemot vērā informāciju par izmaiņām darba tirgū, respektējot vajadzības un vērtības. (S.O.1.1.)
- Izmantojot kritisko domāšanu, formulē savas vērtības, izvērtē individuālas zināšanas, prasmes atpazīt trūkstošo. Pieņem lēmumus par prasmju attīstīšanu un profesionālo pilnveidi savas turpmākās karjeras vadībai, lai elastīgi piemērotos pārmaiņām. (S.A. 1.1.)

PRODUKTA VIRZĪŠANA

KĀ SAPRAST, KAS IR MANS KLIENTS	• Demonstrē zināšanas, kā jāpēta un jāanalizē savs klients, lai uzzinātu pēc iespējas vairāk par viņa paradumiem un, pielietojot produkta virzīšanas stratēģiju, spētu to sasniegt vislabāk. • Skaidro vērtības pozicionēšanas nozīmi uzņēmējdarbībā. • Sagatavo vērtības piedāvājuma shēmu, skaidro nepieciešamās darbības un procesus, tās noteikšanai.	• Jaunrade un uzņēmējspēja. • Kritiskā domāšana • un problēmrisināšana. • Pašvadīta mācīšanās. • Digitālā pratība. • Pilsoniskā līdzdalība.
ZINĀT SAVU KLIENTU		
VĒRTĪBAS POZICIONĒŠANAS		

LR vidējās izglītības standartā noteiktie sasniedzamie rezultāti, kas daļēji attiecināmi programmas nodarbību saturu:

- Balsta risinājuma ieviešanu izpētē, veic tirgus izpēti par produktu vai risinājumu analogiem, to virzīšanas stratēģijām, pieprasījumu un cenām, izvērtē sava risinājuma konkurētspēju, priekšrocības un trūkumus salīdzinājumā ar tiem. (T.A.1.5.2.)
- Plāno risinājuma izstrādei nepieciešamos resursus (laiks, finanses, materiāli, tehnoloģijas un cilvēkresursi), ņemot vērā savas iespējas īstenot iecerēto un dažādus ierobežojumus, paredzot un piesaistot iespējamās sadarbības partnerus (t. sk. pašvaldību, uzņēmumu, biznesa inkubatoru u. c.) un vajadzīgo atbalstu risinājuma ieviešanai. Seko plāna izpildei izstrādes gaitā, veicot nepieciešamās izmaiņas un izvēloties atbilstošākās metodes nepieciešamo resursu komplektēšanai. (T.A. 1.4.2.)
- Veido iecerētajam vēstījumam un mērķauditorijai atbilstošus grafikas dizaina risinājumus, izvēloties piemērotākos grafikas izteiksmes līdzekļus un izmantojot informācijas dizaina principus. (T.O.2.2.1.)
- Plāno produkta vai risinājuma turpmāko attīstību (virzīšanu, uzturēšanu un tirāžēšanu) atbilstoši dažādu ieviešanas paņēmieni priekšrocībām un trūkumiem, piemērotībai mērķauditorijai un kontekstam. (T.O.1.5.2.)
- Attīstot uzņēmējdarbībai svarīgās komunikācijas prasmes, nosaka patērētāju problēmas un piedāvā jaunus risinājumus vai uzlabotus produktus, kas varētu veicināt attīstību un ilgtspēju. (S.O.3.3.2.)

ILGTSPĒJAS PRINCIPI UN RISINĀJUMI

ILGTSPĒJAS PRINCIPI	• Piedāvā ilgtspējīgus risinājumus dažāda mēroga problēmsituācijām (klase, grupa, izglītības iestāde, uzņēmuma produkts, produkta iepakojums u.c. pēc izvēles).	• Jaunrade un uzņēmējspēja. • Pašvadīta mācīšanās. • Pilsoniskā līdzdalība.
---------------------	---	---

ILGTSPĒJĪGI RISINĀJUMI UZŅĒMĒJDARBĪBĀ		- Kritiskā domāšana un problēmrisināšana. - Sadarbība.
LR vidējās izglītības standartā noteiktie sasniedzamie rezultāti, kas daļēji attiecināmi programmas nodarbību saturu: - Attīstot uzņēmējdarbībai svarīgās komunikācijas prasmes, nosaka patērētāju problēmas un piedāvā jaunus risinājumus vai uzlabotus produktus, kas varētu veicināt attīstību un ilgtspēju. (S.O.3.3.2.) - Analizē ilgtspējīgas darbības priekšrocības dažādos mērogos (tajā skaitā pilsēta kā sistēma) un plāno ilgtspējīgas izaugsmes pasākumus, izvērtējot gan personiskos, gan sabiedrības kopējos ieguvumus no šo darbību veikšanas. (S.A.3.3.13.)		
KOPSAVILKUMS		
UZŅĒMĒJDARBĪBAS IZLAUŠANĀS SPĒLE		- Kritiskā domāšana un problēmrisināšana. - Sadarbība. - Jaunrade un uzņēmējspēja. - Pašvadīta mācīšanās.
PROGRAMMAS NOSLĒGUMS UN PAŠVĒRTĒJUMS	Mācīšanās sasniegumu novērtēšana.	

Tabula Nr. 3

Atgriezeniskā saite un programmas īstenošanas izvērtējums

Programmas noslēgumā izglītojamie veic savu pašnovērtējumu un programmas novērtējumu. Piemērus izvērtējuma veikšanai skat. interešu izglītības programmu “Es-uzņēmējs!” rokasgrāmatā nodarbību vadītājiem.

Izglītojamo mācību sasniegumus novēro:

- apkopojot paveiktos darbus (izpildītas darba lapas u.c.) visā programmas apguves laikā;
- izglītojamajiem veicot pašpārbaudes testus (paraugi programmas īstenošanas rokasgrāmatas pielikumā);
- sarunās vai rakstiski iepazīstoties ar izglītojamo pašnovērtējumu par apgūtajām zināšanām un prasmēm un attīstītajām kompetencēm.

Lai izglītojamie varētu sekot līdzi savai izaugsmei programmas apguves laikā, pēc katras mācību tēmas ieteicams veikt pašvērtējumu iegūto zināšanu un attīstīto kompetenču atbilstības izvērtējumam atbilstoši sasniedzamajam rezultātam.

LITERATŪRAS SARAKSTS/IZMANTOTIE INFORMĀCIJAS AVOTI PROGRAMMAS IZSTRĀDEI

1. Ministru kabinets, 01.09.2019. Noteikumi par valsts vispārējās vidējās izglītības standartu un vispārējās vidējās izglītības programmu paraugiem: MK Noteikumi nr. 716. Latvijas Vēstnesis. 197.
2. Eiropas Komisija, JRC study report, 2016. Uzņēmējdarbības kompetences ietvarstruktūra. Iegūts no: http://muzizglitiba.gov.lv/sites/default/files/Uznemejdarbibas_kompetences_ietvarstruktura.pdf
3. VISC, VISC metodiskie ieteikumi interešu izglītības programmu pilnveidei. Iegūts no: https://registri.visc.gov.lv/intizglitiba/dokumenti/metmat/ieteikumi_int_izgl_programmas_izveidei.pdf